

La et ja være ja og et nei være nei!

Når ofrene opplever en fellende dom i tingretten og en frifinnelse i lagmannsretten uten begrunnelse, er det fint lite igjen av den ordning som skulle styrke offerets stilling. Tvert i mot.

Ti kvinner og menn svarer enten ja eller nei på skyldspørsmålet i straffesaker i lagmannsretten der strafferammen er fengsel i seks år eller mer. I saker med mindre maksimalstraff avgjøres saken av en meddomsrett. Forskjellen på de to behandlingsformene er at juryen ikke behøver å begrunne sine avgjørelser. Enten svarer juryen nei, eller så svarer den ja. Meddomsretten må begrunne sin avgjørelse. Den tiltalte får en forklaring på hvorfor han er frifunnet eller dømt, og hvilke elementer retten har lagt vekt på ved sin avgjørelse. Ofre og pårørende får også svar.

I Matteusevangeliet kapitel 5, vers 37, heter det «La et ja være ja og et nei være nei! Alt som er mer enn det, er av det onde».

Dagens situasjon er så avgjort helt i pakt med det Matteus i sin tid skrev. Men vi kan ikke leve med denne måten å avgjøre straffesaker på lenger.

Det sitter en familie i Kristiansand med mange spørsmål etter en lagmannsrettssak som var til behandling i forrige uke. To av døtrene mener pappa begikk seksuelle overgrep mot dem da de var barn. Pappa ble dømt i tingretten. I lagmannsretten ble pappaen frifunnet. Juryen svarte nei på spørsmålet om skyld. Det kom ingen andre svar. Det må være et tankekors både for pappaen som ble frifunnet, og døtrene som mener de var utsatt for overgrep, at det gis et svar uten begrunnelse.

Hvorfor trodde ikke juryen på meg? Dette spørsmålet kommer begge døtrene til å stille i lang tid fremover. Far kommer til å stille spørsmålet om hvilke argumenter det egentlig var som førte til at minst fire av de ti medlemmene av juryen valgte å tro på hans historie.

Nå er det ikke sikkert at alle ti trodde på faren. Det holder at fire av de ti var så i tvil at de mente han burde frifinnes. Da var det ikke lenger noe kvalifisert flertall i juryen for å domfelle. «Ja, med flere enn seks stemmer». Det er svaret juryen gir dersom det svares ja på spørsmålet om skyld. Minst syv må stemme ja for domfellelse. Har fire eller flere jurymedlemmer stemt for frifinnelse, svarer lagrettens ordfører bare «nei» på spørsmålet som blir stilt.

Det er særlig i overgrepssaker det blir mer og mer fremtredende at en jurybehandling er en rettsordning som ikke lenger kan forsvares. De skjøre menneskene som har vært utsatt for overgrep opplever rettsbehandlingen som utrolig belastende. Det å møte overgriperen er i seg selv en umenneskelig påkjenning. Etter en førsteinstansbehandling i tingretten vet de involverte hva retten har lagt vekt på av beviser. Ved en fornyet behandling blir lagmannsretten igjen en arena for tiltalte og offer, - og nye belastninger for alle berørte.

Så ender det altså opp med at ti kvinner og menn i pakt med bibelske formuleringer svarer enten ja eller nei, - uten begrunnelse.

På mange måter kunne juryordningen sikkert overlevd en periode til, men da burde stemmetallene bli kjent.

Travkusk Atle Hamre ble dømt for å ha satt i verk utpressingen av investor Trond Willy Wilhelmsen. Agder lagmannsrett, som for anledningen var sammensatt som meddomsrett, dømte Hamre med fem mot to stemmer. Hadde stemmetallet vært fire-tre hadde Hamre blitt frifunnet på grunn av et negativt flertall.

Det negative flertallet skal åpne for at den tiltalte kan frifinnes når tvilen om skyld er så stor at tre av syv medlemmer av retten mener en tiltalt er uskyldig. I motsetning til juryen begrunner både flertallet og mindretallet i en meddomsrett sin stemmegivning. Bevisene blir veid. Det blir argumentert for og i mot. Den tiltalte får kunnskap om alle de vurderinger retten har gjort.

Juryen har spilt en viktig rolle i norsk strafferettspleie siden den ble innført i 1887. Demokratiseringsprosessen i totalitære stater starter ofte med innføring av et juryssystem. Det gir befolkningen en trygghet for at rettsapparatet ikke utelukkende er i hendene på maktapparatet. Men i Norge er ikke dette noe argument.

Rettsstatsprinsippene i vårt land har lange tradisjoner og lekdommerne har deltatt i avgjørelsene i over hundre år.

Juristene rår ikke grunnen alene ved dommerbordet. Det er et flertall av folkelig skjønn ved avgjørelsene. I tingretten er de to legdommere som avgjør saken sammen med den juridiske leder av saken.

I lagmannsretten er det fire legdommere og tre juridiske dommere i meddomsretten. I jursakene er det altså ti legdommere som sier ja eller nei.

Det mest alvorlige ved dagens juryordning er at den ikke gir tiltalte eller fornærmede noen garanti for saklighet og muligheten for å overprøve avgjørelsene fordi begrunnelsen mangler. Samfunnet mistet muligheten for en kontroll. Nettopp det å kunne overprøve avgjørelser har vært et utviklingstrekk i de moderne demokratier. Det er ikke i pakt med rettssikkerheten at ti kvinner og menn i et lukket rom med forbud mot å fortelle fra juryens drøftinger eller avstemming, skal kunne dekke seg bak et ja eller nei.

Hva med den som blir frifunnet i tingretten og dømt i lagmannsretten? Hvorfor kommer det ikke noe svar på hvorfor?

Vi lever i et samfunn preget av åpenhet. Hvorfor skal ti tilfeldige mennesker bak lukkede dører fatte avgjørelser om andre personers skjebne for resten av livet uten å begrunne sine avgjørelser? Det har med demokrati å gjøre.

Fra 1. juli i år ble det innført en ny ordning i norsk strafferettspleie. De fornærmede skal i for eksempel overgrepssaker forklare seg først, før den tiltalte. Denne nyordningen ble iverksatt for å styrke offerets rettigheter.

Når ofrene opplever en fellende dom i tingretten og en frifinnelse i lagmannsretten uten begrunnelse, er det fint lite igjen av den ordning som skulle styrke offerets stilling. Tvert i mot.

Språket er tankens verktøy og gir muligheten til å forklare og argumentere. De må kreves mer enn et ja for å dømme en person. Å frifinne en person for seksuelle overgrep krever en begrunnelse av hensyn til ofrene.

Matteus har ikke rett